

מעלין בקודש ולא מורידין

שמות מ:יח

1. ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו:

תורה תמימה שמות מ:יח

2. ויקם משה - תניא, רבי אומר, ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו, מכאן דמעלין בקודש ואין מורידין ו) [מנחות צ"ט ב']:

תורה תמימה הערות שמות פרק מ

3. (ו) פירש"י וז"ל, מדרישא וסיפא דקרא בלשון הקמה דאפילו בצחות הלשון לא הורד ש"מ דאין מורידין, עכ"ל. וגם יש לפרש הכונה ע"פ המבואר במ"ר דבכל ז' ימי המלוואים היה מקימו ומורידו, וחזר והקימו והורידו, יעו"ש, ומדלא כתב גם ויורד ש"מ דאין לשון כבוד הוא לכתוב בו ירידה, וש"מ דאין מורידין בקודש, ועיין ברש"י מגילה כ"ו א' הביא מתוספתא דמכאן ילפינן דמעלין בקודש, והיינו משום דבצלאל עשה את המשכן ומשה הקימו, והא דאין מורידין ילפינן מפסוק אחר בפסוק ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח. ומטעם זה דמעלין בקודש ואין מורידין קי"ל שאין מוכרין ס"ת כדי לקנות ספרים או לכתוב גיטין על קלף המעובד לשם ס"ת אסור וכדומה, ועיין באו"ח סי' קנ"ד ובב"ח ליר"ד סי' ע"ר.

וע' בברכות כ"ח א' איתא הלשון גמירי מעלין בקודש ואין מורידין, ותמה הגרי"ב בגה"ש על הלשון גמירי אחרי דמפסוק ילפינן זה, אמנם בירושלמי בכ"מ הובא ענין זה ולא יליף משום פסוק, ובירושלמי ברכות פ"ג ה"ג איתא הלשון שמעתי שמעלין בקודש וכו', וצ"ל דהלמוד מהפסוק ההוא הוא אסמכתא וגוף הענין היה לחז"ל בקבלה:

תלמוד בבלי מסכת מנחות צט.

4. שלשה שלחנות שהיו במקדש, שנים שהיו באולם מבפנים לפתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב, על של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, אחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד. ומנא לן דאין מורידין? אמר רבי, דאמר קרא: (שמות מ) ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו. ומנלן דמעלין? אמר רבי אחא בר יעקב, דאמר קרא: (במדבר י"ז) את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל, בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח:

רש"י מסכת מנחות צט.

5. ויקם משה את המשכן וגו' - מדרישיה וסיפיה דקרא בלשון הקמה דאפילו בצחות הלשון לא הורד שמע מיניה אין מורידין ואי נמי דלא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים והאדנים ש"מ אין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים ל"א מעיקרא ויקם משה את המשכן (שמות מ) דהיינו יריעות שבתחילה פורס היריעות ולא הורידן בהקמת העמודים והאדנים אלא אחז היריעות בידו עד שהקים כולן.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כה: - כו.

6. בני העיר שמכרו רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת - לוקחין תיבה, תיבה - לוקחין מטפחות, מטפחות - יקחו ספרים, ספרים - לוקחין תורה. אבל אם מכרו תורה - לא יקחו ספרים, ספרים - לא יקחו מטפחות, מטפחות - לא יקחו תיבה, תיבה - לא יקחו בית הכנסת, בית הכנסת - לא יקחו את הרחוב, וכן במותריהן.

רש"י מסכת מגילה כו.

7. אבל מכרו תורה כו' - שמעלין בקדש ולא מורידין - תוספתא: מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ), בצלאל עשה, ומשה שהיה גדול ממנו הקימו, ולא מורידים - דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו - הוקדשו, עד כאן.

תלמוד בבלי מסכת ברכות כח.

8. אמרי: היכי נעביד? נעבריה - גמירי: מעלין בקדש ואין מורידין! נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא - אתי לקנאווי! אלא: לדרוש רבן גמליאל תלתא שבת, ורבי אלעזר בן עזריה חדא שבתא.

תלמוד ירושלמי מסכת ביכורים ג:

9. ר' מאיר הוה יליף סלק לבי' וועדא והוון כל עמא חמיין ליה וקיימון לי' מן קומוי כד שמעון ההן תנייא תני בעון למיעבר ליה כן כעס ונפק ליה אמר לון שמעתי שמעלין בקודש ולא מורידין:

רש"י מסכת פסחים נב:

10. וגמירי - מסורת מאבותינו.

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן מב אות א

11. ודע דהא דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה יש להסתפק בו אי הוי דין תורה או דרבנן, ועיין רש"י מגילה כ"ו א' [ד"ה אבל מכרו] במשנה הביא תוספתא כי הקדישום, משמע לכאורה דהוה דין תורה, וכן מסתברא.

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן קנג - הקדמה

12. גם הא דאין מורידין מקדושה חמורה לקלה אפילו תימא דהני דברים מן התורה יש בהן קדושה, אפשר אין מורידין דרבנן, אף דרש"י [מגילה כו, א ד"ה אבל מכרו] ולבוש [סעיף א] הביאו תוספתא צפוי למזבח [במדבר יז, ג] כו', י"ל דרבנן ואסמכתא, שהרי בפסחים כ"ו א' רבי דוסא מתיר לכהן הדיוט, ואף הר"מ ז"ל פרק ח' מכלי מקדש הלכה ה' פסק כתנא קמא דבגדי כהן גדול אסורים לגמרי מהניחם שם [ויקרא טז, כג], לגמרי משמע, הא לאו הכי אף שמוריד מקדושה חמורה לקלה מכל מקום שרי:

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן קנג - בסוף

13. הפרש יש בין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה ... גם הא דאין מורידין מחמורה לקלה בקדושה, הא במצוה מורידין, עיין ש"ך יו"ד [סימן] רנ"ט אות י"א בשם המרדכי [בבא בתרא רמז תצב], יע"ש. ולכאורה במחלוקת שנויה, דלר"ן ריש פרק בני העיר [ח, א ד"ה ומאן] דבית הכנסת קדושה יש בה

שפיר, מה שאין כן לרמב"ן [שם כה, ב ד"ה לפי] דמצוה הוה ואפילו הכי בית הכנסת יקחו תיבה ואסור להוריד, ואנן קיימא לן כר"ן דבית הכנסת וכל שבתוכה קדושה יש בה, עיין מ"א אות כ"ח.

פני יהושע מסכת מגילה כו.

14. בפירש"י בד"ה אבל אם מכרו תורה וכו' שמעלין בקודש ולא מורידין תוספתא מעלין בקודש דכתיב ויקם משה את המשכן בצלאל עשה וכו' ולא מורידין דכתיב את מחתות כו' כיון שהוקדשו הוקדשו עכ"ל. והקשה לי חכם אחד דבגמרא דמנחות (דף צ"ט ע"א) משמע איפכא דמעלין בקדש ילפינן מקרא דכתיב את מחתות ולא מורידין מקרא דכתיב ויקם משה. והשבתי לו דתרי עיני מעלין בקודש נינהו דעיקר מעלין בקודש ולא מורידין היינו בכה"ג דמתני' דהכא דשייך עילוי קדושה ופחיתת קדושה באותו דבר עצמו שחל עליו כבר קדושת הגוף או קדושת דמים דבכה"ג ודאי נראה דמסברא לעולם לכתחלה יש להעלות מקדושה קלה לקדושה חמורה היכא דאפשר, אלא דעיקר קרא היינו לענין איסורא דאין מורידין דאפילו בדיעבד כגון שאי אפשר להעלות מקדושה אפ"ה אין מורידין וטעון גניזה עד שימצא קדושה אחרת שיש בו עילוי או עכ"פ כיוצא בו כדפרישית בסמוך, מש"ה מייתי שפיר ראייה מתוספתא דכיון דאין מורידין ילפינן מקרא דמחתות קרח ועדתו דאע"ג דבאמת לא חל עליהם קדושת הגוף כלל שהרי באיסור גמור עשויין אפ"ה כתיב [במדבר יז, ג] כי הקריבום לפני ה' ויקדשו והיינו דכיון שהוקדשו הוקדשו, אלמא דדין גמור מדאורייתא להעלות בקודש מיהא לכתחלה אף בכה"ג א"כ ממילא דאין מורידין אפילו בדיעבד נמצא דכל זה היינו בכה"ג דהכא דשייך עילוי קדושה והורדת קדושה בגוף הדבר, משא"כ בסוגיא דמנחות דאיירי בענין שתי הלחם שהיו מניחין לכתחלה בכניסתן על של כסף ובסוף ביציאתן על של זהב שע"כ אין בהם עילוי קדושה על שתי הלחם עצמן וכ"ש דלא שייך בכה"ג ענין תחלה ודיעבד, אלא דעיקר מלתא דאפילו לענין הידור מצוה בעלמא אמרינן מעלין בקודש ולא מורידין מש"ה מייתי התם עיקר מילתא דאין מורידין מקרא דויקם משה דאיירי נמי בכה"ג לענין מעלה בעלמא דאפ"ה אין מורידין, אלא דאכתי מעלין לא ידעינן אי לאו דאשכחן בקרא דמחתות קרח דלכתחלה צריך להעלות בקדושה וממילא דה"ה לענין הידור מצוה כיון דגלי גלי דאין לחלק בין קדושה למצוה, כן נראה לי נכון ודו"ק: